Ict-beleidsrijk in vmbo-groen

Haarlemmerolie of hulpmiddel

Ict-beleidsrijk heeft op het vmbo in Winsum onder meer een hulpmiddel opgeleverd voor bovenbouw-leerlingen die modules moeten kiezen. Het is een voorbeeld van hoe de ict-inzet in lijn is gebracht met de onderwijskundige ontwikkelingen.

De vmbo-school in Winsum barstte een paar jaar geleden zo'n beetje uit haar voegen. Alle ruimte was nodig voor lessen, vertelt Tjaard Hoekstra, projectleider. Het schoolgebouw dat in 1997 in gebruik werd genomen, was bedoeld voor hooguit 700 leerlingen, maar er liepen er ruim 900. Tot in de computerlokalen werden theorielessen gegeven.
Die situatie hinderde, aldus Hoekstra, de ict-introductie. Weliswaar beschikte de school direct al over twee lokalen met vijftien pc's (dertig computers op 700 leerlingen) en was de bekabeling in orde, toch ontstond er achterstand. Er kwam bovendien nieuw personeel – nu ruim honderd docenten, 82 fte – en dat moest het welbekende *European computer driver licence* behalen.
Dat lukte wel, maar wat ruimte betreft, kon het zo niet langer. Vanaf augustus 2000 is een tweede locatie in gebruik genomen, een kilometer verderop in Winsum. Daar zitten nu zo'n 250 lwoo-leerlingen. Hoekstra: "Terwijl die locatie werd opgebouwd, werd deze afgebouwd."
Voorlopig kan het. Op de hoofdlocatie zijn nog 700 leerlingen overgebleven. Docenten zijn geschoold, er zijn meer computers gekomen, drie mobiele laptopkasten aangeschaft en er komt binnen een jaar een open-leercentrum. Zo zijn drempels voor ict-inzet flink verlaagd.

Haarlemmerolie

Een andere ontwikkeling was de onderwijsaanpak in Winsum. De school wil elke leerling een individuele leerweg bieden. Zelfstandig leren wordt gepromoot. "Wil je zelfstandig leren stimuleren", zegt Hoekstra, "dan is de computer geen haarlemmerolie, maar wel een goed hulpmiddel."
De leerlingen moeten er bijvoorbeeld modules kiezen. Ze kunnen ook zelf het niveau waarop ze de algemene vakken willen doen, bepalen. Die modules, legt Hoekstra uit, zijn blokken van twintig lesuren, praktijklessen, rondom een bepaald thema. Er is dan een verplicht deel van zeven modules, datgene wat vereist is voor een vmbo-diploma landbouwbreed, en nog een deel geleide keuze en vrije keuze. Leerlingen kunnen kiezen uit ruim 130 modules. De geleide keuze is ter ondersteuning bedoeld en met de

FOTO: TON VAN DEN BORN

◀ ***Tjaard Hoekstra, projectleider in Winsum, in de mediatheek: "De enige goede oplossing is toch onze eigen oplossing"***

vrije keuze kan een leerling zich profileren. In het derde en vierde vmbo-jaar moeten ze ruim twintig modules doen.
Er wordt bovendien een extra mogelijkheid ingebouwd om als basisberoepsgerichte leerling hoger uit te stromen of andersom terug te vallen op de basisberoepsgerichte leerweg. "Al die keuzes en mogelijkheden betekenen dat je per leerling een administratie moet voeren. Daar begon de beheerslast een probleem te worden."
De ict-mogelijkheden liepen niet in de pas met de onderwijsaanpak. Bovendien wilde de school graag een beeld hebben van hoe ver leerlingen gevorderd waren. "Dat is," zegt Hoekstra, "toch bepalend voor de leerweg waarin ze terecht komen en voor de gerichte begeleiding die we willen bieden."

Ict-gebruik docenten (in Winsum)

De meest gebruikte toepassingen zijn:
- tekstverwerking
- internet
- vakspecifieke programma's

In onderwijs wordt ict het meest gebruikt voor:
- leerstof laten oefenen
- toetsen maken

Het minst gebruikt wordt ict voor:
- het nabootsen van de werkelijkheid
- presentaties geven

Project bij AOC de Groene Welle

De onderwijsvisie van de school, ruim 450 vmbo-leerlingen, is te omschrijven als: leerlingen en cursisten op een zelfstandige en verantwoordelijke manier aan leerstof laten werken. De leerstof moet boeiend en uitdagend worden aangeboden, in een stimulerende leer- en leefomgeving. Er is onder meer aandacht voor competenties, diversiteit in leerstijlen en een goede aansluiting op vervolgonderwijs.
De school laat leerlingen in groepen informatie verwerken en actie ondernemen; communiceren, presenteren, onderzoeken, ontwerpen en samenwerken om problemen op te lossen. De leerling moet in een proces van afnemende sturing steeds meer verantwoordelijkheid nemen voor zijn eigen leerproces. Deze aanpak beoogt grotere zelfstandigheid bij leerlingen, verhoogde motivatie, sterke cohesie binnen de klas, minder stress bij de docenten en een effectief leerproces.
De ict-infrastructuur op school is volgens de school zelf 'optimaal' en het personeel is voldoende geschoold. De school wil met het project 'Inrichten optimaal leerlandschap' haar innovatieve doelstellingen realiseren. Ze wil leerlingen leren werken met ict-vaardigheden zoals ze die in de beroepspraktijk tegenkomen.
Er zijn deelprojecten in de bovenbouw gestart zoals binnen de vakgebieden wiskunde en natuur- en scheikunde (toetsvoorbereiding, simulaties en hulpmiddelen om achterstanden bij leerlingen weg te werken), methode van Codename Future en Victo. Verder is er een ict-beleidsplan gemaakt en een format ontwikkeld voor gebruik van ict in de dagelijkse lespraktijk.

Leerlinggericht

Al met al voldoende argumenten om zwaar in te zetten op ict. Dat gebeurde in het kader van ict-beleidsrijk, een project op vmbo-scholen. Marinus Kamphorst, CPS, was in het voorjaar van 2002 op zoek naar scholen die, zo formuleert Hoekstra, "op zich wel beleidsrijk waren, maar waar ict nog een ondergeschoven kindje was."
'Beleidsrijk' houdt dan in dat er een behoorlijke visie op onderwijsaanpak is en ook planvorming om de gedachte innovaties uit te voeren.
Kamphorst benaderde via Hoekstra de school in Winsum. Samen met Zwolle (Groene Welle) stapte die in. In het begin kwamen de deelnemers een paar keer landelijk bijeen om grip te krijgen op het project. Kamphorst ondersteunde toen intensiever. "Marinus was voor ons een soort doorgeefluik van mogelijke oplossingen, maar uiteindelijk moet je het zelf doen en zelf keuzes maken. De enige goede oplossing is toch onze eigen oplossing."
Er was, vertelt Hoekstra, op dat moment een papieren modulenkeuzeboek; een naslagwerk van tachtig pagina's waarmee leerlingen zich konden informeren over de inhoud van de praktijkmodules. Wat doe je bij natuurbeheer, tuinontwerp, detailhandel, bepaalde open teelten, milieuzorg of een module over honden en katten? →

Project Ict-beleidsrijk

Doel: Ict-ontwikkeling bevorderen op 'ambitueuze' scholen met een duidelijke onderwijskundige visie, een innovatief beleid en achterstand in ict.

Initiatief: Idee vanuit OCW. LNV kwam snel met de vraag of ze konden instappen.

Motivatie: De scholen waarvoor dit project bedoeld was, gebruiken ict om aan de onderwijskundige en inhoudelijke doelstellingen van de school te werken. Volgens de initiatiefnemers is hier ict-integratie het meest kansrijk. Want besef groeit dat ict in het onderwijs slechts bestaansrecht heeft als het helpt leerprocessen te verbeteren. Ict-inzet maakt het noodzakelijk dat de didactiek en organisatie van het onderwijs veranderen, maar ict kan ook gewenste veranderingen van het onderwijs versnellen. Het kan zelfstandig werken bevorderen, inbreng in het eigen leerproces vergroten, probleemgestuurd leren ondersteunen en leren ook buiten de school trekken.

Deelnemers: Er hebben acht vmbo-scholen meegedaan waarvan twee groenscholen: Zwolle en Winsum. De begeleiding vanuit de pedagogische centra, twee mensen van CPS, APS en KPC Groep. Voor die groenscholen was Marinus Kamphorst (CPS) projectleider en voor het hele project was dat Willem van Dam (KPC Groep).

Subsidie: voor beide scholen samen bijna 150.000 euro, bedoeld voor (gedeeltelijk) vrijmaken van docenten; een deel hebben scholen zelf bekostigd. Beide scholen hadden ook recht op ondersteuning van een lpc'er.

Looptijd: voorjaar 2002 tot nu (1 augustus). Lpc-begeleiders werken nog wat langer door aan afsluiting en rapportage. 24 en 25 november is er een ict-conferentie in Lunteren (zie www.ieni.org) waar deelnemende vmbo-scholen hun projecten presenteren.

"We wilden graag dat leerlingen beter geïnformeerd zouden kiezen, dat ze niet alleen afgingen op wat hun vriendjes vertelden, maar hun eigen belangstelling zouden volgen. Het papieren keuzeboek functioneerde echter niet. We zochten een alternatief." De oplossing van een gedigitaliseerd modulebestand was nog een argument voor een ict-impuls, een 'leerlinggericht' argument.
Naast een leerlingvolgsysteem ("vooral nog een cijferadministratie") zou er ook gestart worden met een portfolio voor de leerlingen. Met antwoorden op vragen als waar sta ik, wat kan ik en wat wil ik? "Dat past binnen een individueel gerichte aanpak en zelfstandig werken." En het is uiteraard handig voor docenten. De bedoeling is, bevestigt Hoekstra, dat leerlingvolgsysteem en portfolio op elkaar gaan aansluiten.
Een vierde element is Questionmark Perception (QMP). Winsum wil het inzetten als toetsinstrument voor leerlingen met een leerachterstand.

Klein

Het project heeft intussen het een en ander opgeleverd. Marinus Kamphorst vertelt dat er eigenlijk twee slagen zijn gemaakt: de eerste dat ict op peil werd gebracht en tweede dat het gebruik in lijn werd gebracht met onderwijskundige situatie.
De digitale informatie over de modules, een project van Hoekstra zelf, is gemaakt binnen Blackboard. Leerlingen vinden er kort de inhoud en ook een paar fotootjes die een reëel beeld van werk moeten geven. "Bijvoorbeeld bij 'paard en pony' zien ze zichzelf al over het strand draven, maar je moet ook de stal schoonmaken en mest scheppen. Dat moet je dan ook laten zien."
Het is allemaal nog niet af. Er kunnen nog meer illustraties bij. Verder wil Hoekstra de informatie aanvullen met mogelijke vervolgopleidingen en ook links naar bedrijven en maatschappelijke organisaties. Leerlingen kunnen zich dan ook een beeld vormen van wat een vak inhoudt en wat ze met zo'n module kunnen. "Ik vind het dan allang leuk als we leerlingen afleveren die heel goed weten wat ze in het vervolgonderwijs gaan doen en willen leren. Als ze weten wat ze willen en wat ze leuk vinden, en als ze dan gemotiveerd aan de vervolgopleiding beginnen, dan hebben wij ons doel bereikt."
Er zijn twee eerste klassen met behulp van de mentoren "voorzichtig" begonnen met portfolio's, in Livelink. De pilot is, net als andere projecten zoals interactieve lesstof voor Duits en groen breed, bewust klein gehouden. "Als je dan merkt dat je op de verkeerde weg zit, heb je niet te zwaar ingezet."
"Er is nu wel een stroomversnelling", vervolgt Hoekstra. "Het gaat hard. Het probleem is dat het nog maar bij een paar mensen zit. Het moet zich nog uitspreiden." Dat geldt niet voor het leerlingvolgsysteem, maar wel voor andere ict-toepassingen.
Een paar zaken waar je op moet letten zijn volgens Hoekstra, dat je mensen in koppels laat werken. "Dat werkt het beste, maar het is niet altijd te realiseren." Het moet ook zoveel mogelijk binnen het normale werk passen. "Anders houd je dat niet vol."
Hij is zeer tevreden met de ontwikkelingen van de afgelopen twee jaar. "Sommige zijn heel breed ingezet en andere vergen wat meer tijd." De toekomst vraagt volgens hem nog de nodige inzet.

Ton van den Born